

Sociálně-právní ochrana dětí

Materiál k seminářům 16.4. a 20.4.2016

Masarykova univerzita

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

Brno

Mgr. Jan Hauk, DiS.

S čím se může škola obracet na OSPOD ... aneb Otázky a odpovědi

- V jakých případech má škola kontaktovat OSPOD?
(kdy je to povinné, kdy doporučené a kdy to není nutné)

Existují-li ze strany školy pochybnosti, zda konkrétní věc s OSPOD řešit nebo nikoliv, vhodnější se jeví aktivní přístup založený na vzájemné komunikaci, která je základním úskalím spolupráce. Vždy je lepší variantou, jsou-li případné úkony ze strany OSPOD, činěné na základě podání či oznámení, shledány jako nedůvodné.

Oproti tomu podcenění situace může mít nevratné a závažné následky, kterým lze často zabránit včasným řešením situace.

Na druhou stranu je však nutné mít na paměti, že případy některých žáků mají školy možnost řešit v rámci svých pravomocí a kompetencí. Jedná se zejména o oblast některých výchovných problémů.

OSPOD by měl nastoupit až v případě, kdy škola vyčerpala možnosti, jak danou věc řešit. Rovněž je třeba si uvědomit, že OSPOD nefunguje jako represivní orgán.

- Jak postupovat v případech, kdy ze strany školy je podezření na zanedbávání žáka ze strany rodičů? Jak rozpoznat hranici, kdy je věc třeba hlásit OSPOD?

Rozpoznat hranici možného zanedbávání výchovy a péče o konkrétního žáka je silně individuální. Je nutné rozlišovat, o jakou formu zanedbávání se jedná a v případě nejasnosti věc s OSPOD konzultovat.

Do pravomoci OSPOD nespadá například špatný prospěch, špatná domácí příprava či špatné hygienické návyky (nejedná-li se o extrémní případy). Často však dochází k tomu, že tyto projevy působí sekundárně.

Oproti tomu jsou naprosto odlišné případy, kdy je žák ze strany rodičů vystavován týrání a nevhodnému zacházení. Zde je bez jakýchkoliv pochybností na místě, aby věc byla OSPOD bez zbytečného odkladu oznámena.

Je-li tedy ze strany školy jednání rodičů vyhodnoceno jako zanedbávání nebo nedostatečná péče, má škola povinnost, a to i v případě podezření, věc oznámit OSPOD.

Na OSPOD je pak posouzení, zda se v daném případě jedná o dítě, na které se jeho činnost zaměřuje.

- Jaká je možnost zpětné vazby ze strany OSPOD vůči škole jako oznamovateli problémového chování žáka? Existuje lhůta, ve které se má OSPOD začít oznámením školy zabývat?

Povinnost OSPOD sdělovat informace vyplývá z platné právní úpravy, tj. subjekty, kterým OSPOD sděluje informace o nezletilém dítěti, práci s ním a jeho rodinou, jsou taxativně vymezeny.

Co se týče možnosti zpětné vazby, škola má právo požadovat informace, zda se v případě jejich žáka jedná o nezletilé dítě, na které se činnost OSPOD zaměřuje. Zpětná vazba v podrobnějším rozsahu závisí na vzájemné komunikaci mezi školou a OSPOD.

Lhůta, ve které se OSPOD škole na její žádost vyjádří, je 30 dnů. Do této doby by OSPOD měl mít dostatek podkladů pro potvrzení faktu, že v případě konkrétního žáka školy jedná o nezletilé dítě, na které se SPOD zaměřuje.

Platí, že OSPOD při řešení a projednávání jednotlivých věcí postupuje vždy s ohledem na akutnost daného případu. Přednost tak mají z pochopitelných důvodů případy, kdy je reálně ohrožen život a zdraví nezletilého dítěte.

- Kdo je oprávněn vstoupit na půdu školy a provádět pohovory s žáky a za jakých podmínek?

OSPOD je ze zákona oprávněn v souvislosti s plněním úkolů na úseku SPOD navštěvovat nezletilé děti mimo jiné i ve škole. Mimo to je oprávněn pořizovat obrazovou, video a audio dokumentaci, je-li to třeba pro účely ochrany nezletilého dítěte.

Při pohovoru pracovníků OSPOD s nezletilým dítětem, realizovaným ve škole, není nutná přítomnost pedagoga nebo zástupce vedení školy.

Kvalifikační předpoklady (nejčastěji vysokoškolské vzdělání v oborech sociální pedagogika, speciální pedagogika, sociální práce, doplněná o další průběžné vzdělávání) a oprávnění daná platnou právní úpravou umožňují pracovníkům OSPOD realizovat pohovor s nezletilým dítětem samostatně, bez přítomnosti další osoby.

Nezletilé dítě mám právo se pro účely SPOD vyjádřit svobodně ke všem skutečnostem, které se jej dotýkají, a to i bez přítomnosti dalších osob, včetně rodičů.

- Jakým způsobem reaguje OSPOD, jestliže škola upozorní na výchovné problémy žáka?

OSPOD si žáka v doprovodu rodičů nebo jiných osob zodpovědných za výchovu předvolá k projednání věci. Samotné projednání má podobu pohovoru, mj. záleží i na tom, zda se v jeho případě jedná o nezletilé dítě, které je OSPOD známo z již dříve projednávaných věcí.

Jde-li o první kontakt s OSPOD, zjišťuje se kompletní rodinná anamnéza, včetně rodinného prostředí a vztahů v něm, školní docházky, trávení volného času, spolupráce s odbornými zařízeními a podobně. Následně je pohovor zaměřen na projednávanou věc.

Pohovor probíhá zpravidla zvlášť s nezletilým dítětem a zvlášť s jeho rodiči. Po jeho skončení a vyhodnocení OSPOD rozhodne o vhodném opatření. Jedná se zejména o další sledování výchovy, doporučení psychologického nebo jiného odborného vyšetření, svolání případové konference, doporučení či nařízení ambulantního nebo pobytového terapeutického programu ve středisku výchovné péče.

V závažnějších případech je OSPOD oprávněn k podání návrhu na uložení výchovného opatření k příslušnému soudu, v krajních případech pak k podání návrhu na nařízení předběžného opatření a ústavní výchovy. Tomu by mělo předcházet vyčerpání všech mírnějších opatření.

- Do jaké míry má škola řešit důsledky situace, ke kterým dochází v době, kdy jsou žáci mimo školu?

Přístup ze strany škol je v této otázce značně individuální, kdy záleží na posouzení jednotlivých okolností. Některé školy odmítají takové situace řešit s tím, že tyto se nestaly v době školního vyučování, v prostorách školy nebo v její blízkosti.

Jiné školy naopak mají tendence se zabývat i situacemi, ke kterým došlo mimo školu.

Obecně platí, že v době, kdy je žák mimo školu, zodpovídají za péči o něj a výchovu jeho rodiče.

Pokud však dojde k situaci, že událost z doby, kdy žák byl mimo školu, má dohru v době, kdy se již nachází ve škole, měla by za této situace věc řešit škola, a to v souladu se školním řádem, tj. včetně možnosti spolupráce s OSPOD.

- Má škola možnost získat informace, jakým způsobem pracovat s žákem, který byl hospitalizován např. v psychiatrické nemocnici?

Informace o tom, jak s žákem pracovat po skončení hospitalizace, mohou škole sdělit rodiče, příp. osoby zodpovědné za výchovu. Nevylučuje se ani možnost, že tyto informace budou poskytnuty ze strany zdravotnického zařízení, avšak vždy se souhlasem rodičů.

Škola však rozhodně musí dbát na to, aby v souvislosti s hospitalizací žáka nedošlo k jeho případné stigmatizaci.

Co se týče informací o zdravotním stavu nezletilého dítěte, které může mít k dispozici OSPOD, tyto nelze z jeho strany sdělovat dalším subjektům, a to mimo případy, kdy je tato povinnost OSPOD uložena zákonem. Jedná se o povinnost striktně, taxativně vymezenou.

Lékařské zprávy nezletilého dítěte jsou součástí spisové dokumentace. K nahlížení do spisové dokumentace jsou oprávněni pouze rodiče (vč. jejich zástupců na základě zplnomocnění), nadřízené instituce OSPOD, státní zastupitelství, soud a Veřejný ochránce práv.

- Z jakého důvodu má být v souvislosti s dlouhodobější hospitalizací žáka předáván ze strany školy individuální vzdělávací plán? Často se stává, že v zařízení, kde hospitalizace probíhá tento plán není dodržován.

Individuální vzdělávací plán se poskytuje nejen v případech hospitalizace, ať už z jakéhokoliv důvodu, ale i v případech, kdy je žák zařazen do terapeutického programu pobytové formy nebo se podrobuje dobrovolnému diagnostickému pobytovému programu, v obou případech v některém ze školských zařízení, které se na tyto programy specializují.

Je zřejmé, že jak v případě zdravotnického, tak i specializovaného školského zařízení neprobíhá z logických důvodů školní výuka totožným způsobem, jako ve škole, kterou žák navštěvuje.

V případě nejasností je tedy žádoucí obrátit se s konkrétními dotazy na zařízení, ve kterém žák pobýval, a to ať už ze zdravotních, sociálních nebo výchovných důvodů.

- Má škola hlásit OSPOD vysokou absenci žáků i v případech, že je tato omluvená?

Posouzení vysoké omluvené absence je velmi individuální. Jsou pochopitelně případy, kdy vysoká absence je důvodná (např. z důvodu hospitalizace, dlouhodobějšího onemocnění apod.).

Existují však i případy, kdy se jedná o tzv. skryté záškoláctví. V takovém případě je postup totožný, jako v případě záškoláctví zjevného. Škola však vždy musí konkrétní případy posuzovat individuálně.

Jestliže škola vyhodnotí, že vysoká absence je omluvena nedůvodně, má povinnost celou věc oznámit OSPOD, a to v souladu s platnou právní úpravou.

OSPOD pak věc řeší s ohledem na jednotlivé aspekty případu, stejně jako v ostatních případech, které jsou mu nahlášeny nebo zjištěny z vlastní úřední činnosti.

- Jak postupovat v případech, kdy žák dlouhodobě do školy nedochází, veškerou absenci má omluvenu lékařem nebo rodiči, ale rodiče se nedaří kontaktovat a nedostavují se na třídní schůzky? Postup OSPOD se mnohdy jeví jako pomalý. Existuje i jiná možnost řešení takové situace než prostřednictvím OSPOD?

V souladu s platnou právní úpravou může škola požadovat doložení nepřítomnosti žáka z důvodu nemoci praktickým nebo ošetřujícím lékařem, a to jako součást omluvenky vystavené ze strany rodičů. Tento postup lze uplatnit tehdy, je-li absence opakovaně omlouvána pro nemoc a nepřítomnost žáka ve škole přesáhne tři dny školního vyučování.

Samotný postup ze strany OSPOD může být komplikován a de facto i mařen jak ze strany rodičů ze strany samotného žáka. OSPOD tak v takových případech využívá možností, které mu zákon nabízí. Ve většině případů se jedná o správní řízení, kterým se ukládá rodičům nebo žákovi něco konat, něčeho se zdržet nebo něco strpět. S tím však souvisí i dodržování zákonných lhůt ze strany OSPOD.

Škole samozřejmě nic nebrání v tom, aby se v rámci spolupráce obrátila na odborné školské zařízení, specializující se na daný problém. Tomuto nutně nemusí předcházet doporučení ze strany OSPOD. Stejně tak se k řešení problému mohou rozhodnout i sami rodiče.

...?

- Jak postupovat v případě, kdy žák je uživatelem omamných a psychotropních látek, dosáhl zletilosti a nesouhlasí s informováním rodičů?

Nachází-li se žák, který je zjevně pod vlivem návykových látek ve stavu, kdy hrozí ohrožení jeho zdraví a života, vč. ohrožení zdraví a života jiných osob, jeví se jako jediná možnost kontaktovat zdravotnickou záchrannou službu, popř. Policii ČR.

V případě, že se jedná o zletilého žáka, není jakýkoliv zásah ze strany OSPOD možný, a to vzhledem k jeho působnosti. Je však v pravomoci školy využít příslušných kázeňských opatření dle vnitřního řádu školy.

Použitý zdroj

- HAUK, Jan. *Spolupráce škol a orgánu sociálně-právní ochrany dětí.*
Odborný časopis pro učitele základních škol KOMENSKÝ.
Brno: Masarykova univerzita, číslo 01, září 2015, ročník 140.
ISSN 0323-0449

Mgr. Jan Hauk, DiS.

Oddělení sociální práce, SPO a rodinné politiky

Odbor sociálních věcí

Krajský úřad Jihomoravského kraje

telefon: 541 652 221

e-mail.: hauk.jan@kr-jihomoravsky.cz